

volna összegyűjteni vagy a népnyelvi szövegnél jobban érzékeltetni az ingadozásokat, hogy a köznyelvi, az irodalmias és a régies alakok változtatását is nyomon kísérhessük a közlésből), *Az emberélet fordulóí* mind tartalmi, mind kivitelezés szempontjából a jugoszláviai magyar néprajz egyik legjelentősebb könyve.

VAJDA Zsuzsa

FORRÁS ÉS HAGYOMÁNY

Tihomir Vujičić: *Muzičke tradicije Južnih Slovena u Mađarskoj — A magyarországi délszlávok zenei hagyományai*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1978

Tihomir Vujičićot kiváló felkészültségű zeneszerzőként, zeneértőként tartottuk számon, nem utolsósorban pedig a muzsika népszerűsítőjeként, aki ötletes, humoros, szinte mutatványszerű produkciókkal lepte meg a közönséget az alkalmi, úgynevezett népszerűsítő adásokban, műsorokban. A mutatvány mögött persze mindig komoly munka rejtett, mint ahogy komoly munka a Magyarországon élő délszlávok zenei hagyományait bemutató könyve is.

Mindenekelőtt azonban — ha talán fölöslegesnek is tűnik — néhány alapvető mozzanatra kell rávilágítani. Bartók Béla 1919-ben a *Zenei folklór* című írásában a következőket állapítja meg: „Magyarországon másfél évtized óta (...) mintegy 10 000 magyar, szlovák és román, sokkal kevesebb ukrán (rutén), szerb, bulgár és cigány dallamot részben fonográf-fal rögzítettek, részben — különösen az egyszerűbbeket — hallás után jegyeztek le, minden egyes nemzetiség anyagát saját kereteiben rendezték, egymással összehasonlították és ezzel ártértek az ő s s z e h a s o n l í t ó zenei folklórra”. Kodály Zoltán *A magyar népzene* című munkájában ezt írja: „A nép életéből lassan, de kérlelhetetlenül irtja a hagyományt maga az élet. Ezzel szembezállni, egy természetes történeti folyamat elé gátat vetni: hiábavaló törekvés volna. Most a művelt rétegen a sor, hogy felkarolja, megőrizze, hogy élete cselekvő része legyen.” S végül még egy idézet: „A népi dallam olyan, akárcsak egy élőlény: percről percre, pillanatról pillanatra változik.” (Bartók)

Nem véletlen a három idézet, hiszen a bartóki—kodályi iskola néhány fontos alapelvéről van szó: lehajolni a népművészetért, felemelni, értékeit pedig a kölcsönhatások és a változások összefüggéseiben vizsgálni. Ezt tette Vujičić is; szorgalmas munkával rendkívül gazdag anyagot gyűjtött össze, azt a kölcsönhatások jegyében vizsgálta, a kitekintésben pedig

a magyarországi délszlávok zenei kultúrájának közelmúlti állapotát elemezte, tehát a gyűjtés időszaka utáni változásokat is regisztrálta.

Visszanyúlt a forrásokig, a talált értékeket tartósítani próbálta. Könyvének célját szerényen így fogalmazta meg: „Elsősorban énekelni és zenélni valót nyújtani.” Gyűjtőmunkája, szakmai elemzése jóval több ennél. Ha nem is az első, de a legteljesebb vállalkozás ezen a téren.

Tihomir Vujičić könyvének előszavában először is a Magyarországon élő délszlávok számbavételére tesz kísérletet, a földrajzi, nyelvjárási szempontok és a betelepülés idejének figyelembevételével, megállapítván, hogy az ott lakó vagy az oda áttelepült népcsoportok egymástól meglehetősen elszigeteltek; a Magyarországon élő délszlávok népszórványok, szigetek, amelyek „éppen emiatt őriznek egy régies hagyományt —, vagy éppen itt alakítottak ki egy olyan újat, mely esztétikai értékén túl számos művelődéstörténeti tanulsággal is szolgál”. A felsorolásnál a Rába menti szlovéneket, a Dráva menti, a Mura menti, valamint az ország nyugati határai mentén élő horvátokat, a dél-baranyai, a mohácsi és a bácskai sokácokat, a bácskai bunyevácokat, a szentendrei „dalmatákat”, valamint a szerbeket említi, akik főként Baranyában, valamint Budapest és Szeged környékén élnek.

Mindezek zenéjét négy dialektusra osztotta, amelyek közül akad homogén csoport, többségében azonban erőteljesen kifejezésre jutnak a különféle zenei kölcsönhatások, elsősorban, természetesen a magyar népzene befolyása, de német—osztrák, cseh és szlovák zenei anyag keveredése is kimutatható. Néhol meg egyenesen egy dalban békésen megfér az operett-dallam vagy annak foszlánya, magyar hallgató- és bakanóta, egész vagy töredék, népies magyar műdal, helyi ízlés szerint befogadva.

A magyarországi délszláv népzénet mint hagyományt elsősorban muzsikuskok, valamint a falusi kórusok ápolták, a század elején viszont már a lemezek és a rádióadások is erőteljesen hozzájárultak a népdal terjesztéséhez. Ma általában a hangszeres zene tűnik életképesebbnek, a hajdan énekelt dalok is főként így élnek tovább, megfigyelhető továbbá a tisztán hangszeres harmonikazene népszerűsége.

Vujičić végül az egyes dialektusokat műfajonként is elemzi (epikus dalok, gyermekdalok, lakodalmas énekek, siratók, lírai dalok, katonadalok, tréfás dalok, alkalomhoz kötött dalok stb.), valamint szól a jellegzetes hangszerekről is.

A 400 oldalas posztumusz könyv túlnyomóan természetesen az elméleti részt alátámasztó zenei példatárból és szövegyűjteményből áll. Ez utóbbi szintén módot nyújtana a kölcsönhatások további vizsgálatához, az egyes variánsok kialakulásának nyomon követéséhez.

A könyv igazolta szerzője szándékát, hosszabb távon megalapozottabbá teszi a magyarországi délszlávok zenei önismeretét, ugyanakkor felhívja a figyelmet az eddig nem eléggé hozzáférhető zenei értékekre.